

I. Úvod

Zámerom predkladaného materiálu je poskytnutie informácií o zisteniach vyplývajúcich z činnosti kontrolných orgánov, ktoré sa priamo zaoberajú kontrolou dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce, alebo svojimi zisteniami nepriamo na takejto kontrole participujú. Ide o orgány podliehajúce Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky a Ministerstvu financií Slovenskej republiky.

Nelegálna práca a nelegálne zamestnávanie predstavujú fenomén s negatívnym dopadom celospoločenského charakteru.

Najvýraznejším sa tento dopad javí vo vzťahu k štátnemu rozpočtu a to tak k jeho príjmovej, ako aj výdavkovej časti, ostatné verejné zdroje nevynímajúc. Sprievodným javom nelegálneho zamestnávania je totiž vyhýbanie sa odvodovým a daňovým povinnostiam. Keďže prihlasovacia povinnosť do registra poistencov Sociálnej poisťovne splňa aj charakter evidencie, jej absencia v prípade nelegálneho zamestnávania spôsobuje skreslenie štatistických údajov o národnej ekonomike.

Iba práca fyzických osôb vykazujúca status legálnosti požíva stupeň ochrany zabezpečený zamestnancom prostredníctvom zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“) a ostatných pracovnoprávných predpisov. Ak je práca nelegálnou, uvedené fyzické osoby nemajú nárok na mzdu, stravovanie, zákonom stanovenú maximálnu výmeru pracovného času, minimálnu výmeru oddychu, či dovolenku. V neskoršom období takéto osoby riskujú problémy pri uplatňovaní si nároku na dôchodok.

Právna úprava stanovujúca povinnosť inšpektorátu práce uložiť v prípade zistenia porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania kontrolovanému subjektu sankciu má výrazný odstrašujúci charakter. Odstrašujúci efekt je navyše zdôraznený skutočnosťou, že výška sankcie je vymedzená spodnou minimálnou sadzbuou.

Kontrolné orgány majú na dosiahnutie cieľa ich aktivít v predmetnej oblasti, ktorým je zlepšenie stavu dodržiavania právnych predpisov k dispozícii viacero nástrojov. Najviac využívaným nástrojom je samotný výkon kontroly, ktorý bol realizovaný aj prostredníctvom previerok cielene zameraných na oblasť dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania. Orgány inšpekcie práce venujú problematike zvýšenú pozornosť, čo sa prejavuje aj v tom, že kontrola dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je predmetom každého výkonu inšpekcie práce, bez ohľadu na jeho tematické zameranie.

Ďalším z nástrojov, využívaným zväčša popri výkone kontrolnej činnosti, je poskytovanie poradenstva. Jeho rozsah je upravený priamo zákonom č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 125/2006 Z. z.“). Poradenstvo poskytované zamestnávateľským subjektom napomáha eliminácii výskytu porušení právnych predpisov v oblasti nelegálneho zamestnávania, pretože tieto sú často dôsledkom neznalosti právnych predpisov. Poradenstvo poskytované fyzickým osobám má vplyv na zvýšenie ich právneho vedomia, prostredníctvom ktorého môžu potom sami vytvárať tlak na podnikateľské subjekty, aby ich zamestnávali legálne. Poradenstvo podnikateľským subjektom však nie je poskytované výlučne pri výkone kontrol, je neoddeliteľnou súčasťou preventívnych aktivít, ktoré vykonáva Národný inšpektorát práce a pod jeho gesciou inšpektoráty práce. Národný inšpektorát práce v septembri 2011 vydal informačný materiál obsahujúci základné informácie o druhoch nelegálneho

zamestnávania, povinnostiach zamestnávateľa, orgánoch kontroly a následkoch porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania. Tento informačný materiál je určený podnikateľským subjektom a je distribuovaný prostredníctvom inšpektorátov práce. Spomedzi aktivít poradenského charakteru zameraných na širokú verejnosť možno spomenúť prednášky organizované inšpektorátmi práce, niektoré z nich aj na pôde úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré boli adresované registrovaným uchádzačom o zamestnanie.

Efektívnym nástrojom v boji proti nelegálnemu zamestnávaniu sa javí aj podmieňovanie poskytnutia dotácie z výdavkov štátneho rozpočtu, pomoci a podpory z fondov EÚ, resp. účasti na verejnom obstarávaní neporušením zákazu nelegálneho zamestnávania zo strany podnikateľského subjektu ako uchádzača, resp. žiadateľa, ako aj hrozba prípadného odobratia živnostenského oprávnenia, ak subjekt opakovane poruší zákaz nelegálneho zamestnávania.

So zámerom zvýšenia efektivity činností kontrolných orgánov sa aj v období II. polroka 2011 uskutočnili spoločné kontrolné akcie vo vzájomnej súčinnosti, spomenúť možno predovšetkým spoluprácu inšpektorátov práce a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny. Príspevkom Sociálnej poisťovne k spoločným snahám v oblasti kontroly je zabezpečenie prístupu do registra poisťencov a registra zamestnávateľov, ktoré je využívané zamestnancami kontrolných orgánov tak v rámci prípravy na kontroly, ako aj počas samotného výkonu, či na následné overenie skutočností zistených v jeho priebehu.

II. Východiská vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania

Základom pre aktivity súvisiace s potieraním nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je samozrejme zákonná úprava v podobe zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávani a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 82/2005 Z. z.“), predovšetkým ustanovenie upravujúce zákaz nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Ako východisko pre kontrolnú činnosť slúži aj ustanovenie zákona č. 82/2005 Z. z. upravujúce kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Podľa tohto ustanovenia orgánmi kontroly sú inšpektoráty práce, úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrady práce“) a Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „Ústredie práce“). Kontrolná činnosť orgánov kontroly je upravená aj v ďalších súvisiacich predpisoch – v zákone č. 125/2006 Z. z., ktorý je kompetenčným zákonom pre výkon inšpekcie práce a v zákone č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 5/2004 Z. z.“), ktorý upravuje kompetencie úradov práce a Ústredia práce. Kontrolné orgány pri svojej činnosti spolupracujú aj s daňovými úradmi a útvarmi Prezídia Policajného zboru – Úradom hraničnej a cudzineckej polície a Úradom justičnej a kriminálnej polície.

III. Kontrolná činnosť a zistenia orgánov inšpekcie práce

Základným cieľom výkonu inšpekčnej činnosti bolo potieranie všetkých foriem porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania, či už ide o využívanie závislej práce fyzických osôb bez uzatvorenia pracovnoprávneho vzťahu, bez splnenia si oznamovacej povinnosti zamestnávateľa voči Sociálnej poisťovni v registri poisťencov, využívanie závislej

práce štátnych príslušníkov tretích krajín bez povolenia na prechodný pobyt za účelom zamestnania, resp. povolenia na zamestnanie, alebo využívanie práce fyzickej osoby, ktorá nevykazuje znaky závislej práce, ale je vykonávaná bez uzatvorenia zmluvného vzťahu podľa Občianskeho zákonníka, resp. Obchodného zákonníka.

Inšpekcia práce zameraná na vyhľadávanie a potieranie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bola v II. polroku 2011 vykonávaná v rámci:

- plánovaných celoslovenských úloh na rok 2011,
- plánovaných krajských úloh na rok 2011,
- mimoriadnych celoslovenských úloh,
- šetrenia podnetov právnických osôb a fyzických osôb,
- následných previerok zameraných na kontrolu plnenia uložených opatrení,
- dozoru podľa rozhodnutia inšpektorátu práce na základe konkrétnych poznatkov získaných inšpektormi práce pri výkone inšpekcie práce.

Úlohou Národného inšpektorátu práce bolo, ako je tomu aj v iných oblastiach výkonu inšpekčnej činnosti, koordinovanie a metodické usmerňovanie výkonu kontrol dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v rámci sústavy inšpekcie práce. Pri samotnom výkone inšpekcie práce inšpektoráty práce spolupracovali predovšetkým s Ústredím práce a úradmi práce, Policajným zborom SR a Sociálnou poisťovňou.

Policajný zbor SR bol oslovovaný so žiadosťami o spoluprácu najmä v súvislosti so situáciami, keď bol predpoklad ohrozenia života alebo zdravia inšpektora práce alebo predpoklad marenia výkonu inšpekcie práce zo strany kontrolovaných subjektov a pri preukazovaní totožnosti fyzických osôb na pracovisku. Zároveň prebiehala aj spolupráca s policajnými zložkami odboru cudzineckej polície Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, s Úradom justičnej a kriminálnej polície a odborom poriadkovej polície PZ. Táto spolupráca sa premietala najmä do oblasti kontroly pobytu a výkonu práce cudzincov.

K zefektívneniu a urýchleniu výkonov inšpekcie práce v oblasti vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania prispieva aj možnosť prístupu do registra poisťencov a registra zamestnávateľov spravovaného Sociálnou poisťovňou. Možnosť prístupu k registru poisťencov napomáha k rýchlemu prevereniu skutočností zistených priamo počas výkonu inšpekcie práce, prístup k registru zamestnávateľov uľahčuje inšpektorom práce prípravnú fázu na výkon inšpekcie práce tým, že získajú prehľad o počte a štruktúre zamestnancov, vo vzťahu ku ktorým si zamestnávateľ oznamovaciu povinnosť splnil.

Spolupráca s daňovými úradmi spočívala v poskytovaní informácií, zistených pri kontrolnej činnosti daňových úradov, ktorých súčasťou sú informácie nasvedčujúce porušovaniu zákazu nelegálneho zamestnávania zo strany daňových subjektov.

Orgány inšpekcie práce spolupracovali pri potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania aj so zahraničnými partnermi v rámci Európskej únie. Táto spolupráca je konštituovaná ustanovením článku 4 smernice Európskeho parlamentu a Rady 96/71/ES o vysielaní pracovníkov v rámci poskytovania služieb o potrebe informačnej spolupráce, vychádzajúc okrem iného aj zo záverov rokovaní zástupcov Európskej komisie so zástupcami členských štátov Európskej únie. Náplňou tejto spolupráce je poskytovanie informácií o zamestnávateľských subjektoch so sídlom v Slovenskej republike, ktoré vysielajú svojich zamestnancov na výkon práce do niektorého členského štátu Európskej únie (najmä poskytovanie údajov o zamestnancoch nahlásených v registri Sociálnej poisťovne), ako aj poskytovanie informácií o pracovných podmienkach v Slovenskej republike.

Informáciami, ktoré boli zo strany zahraničných partnerských úradov najčastejšie žiadané, boli údaje o počte zamestnancov prihlásených do registra Sociálnej poisťovne a informácie o vystavení potvrdenia o uplatniteľnej legislatíve pre jednotlivých vyslaných zamestnancov v nasledovnom členení - deklarované miesto vyslania, začiatok a koniec vyslania, resp. doba, na ktorú bol formulár vystavený. Tieto informácie získava Národný inšpektorát práce od Sociálnej poisťovne na základe dohody o spolupráci.

Ďalšie požadované informácie boli zisťované priamo príslušnými inšpektorátmi práce, pričom sa jednalo predovšetkým o tieto údaje:

- legálne prevádzkovanie činnosti zamestnávateľa na území Slovenskej republiky,
- existencia pracovnoprávneho vzťahu medzi zamestnávateľom a zamestnancami uvedenými v žiadosti,
- vykonávanie niektorých dôležitých činností zamestnávateľom na území Slovenskej republiky,
- ďalšie informácie o vyslaní zamestnancov,
- informácie o pracovných podmienkach dohodnutých v pracovných zmluvách so zamestnancami uvedenými v žiadosti.

Medzi štáty Európskej únie, od ktorých boli doručené požiadavky na poskytnutie vyššie uvedených informácií, patrili v II. polroku 2011 predovšetkým Francúzsko, Belgicko, Holandsko a Maďarsko.

III. 1 Výsledky kontroly

V II. polroku 2011 realizovali orgány inšpekcie práce celkom 19 054 inšpekčných výkonov, čo predstavuje 134 079 hodín inšpekčnej činnosti. Spomedzi všetkých inšpekčných výkonov bolo 4 469 výkonov venovaných kontrole dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania, čo predstavuje podiel 23,5 %. Prehľad jednotlivých druhov inšpekčných výkonov zameraných na jednotlivé oblasti je predmetom tabuľky č. 1 prílohy.

Pri porovnaní celkových štatistických údajov s údajmi za obdobie II. polroka 2010 možno skonštatovať zvýšenie celkového počtu kontrol nelegálneho zamestnávania (o 10%), súčasne so zvýšením počtu hodín venovaných inšpekčnej činnosti zameranej na oblasť kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania (o 30%). Zároveň bol zaznamenaný veľký nárast počtu skontrolovaných osôb (o 26%). Napriek uvedeným číslam poukazujúcim na zvýšené úsilie orgánov inšpekcie práce došlo k poklesu počtu zistených nelegálne zamestnaných osôb (o 30%). Uvedenú skutočnosť možno vnímať ako pokles výskytu nelegálneho zamestnávania. V období II. polroka 2011 sústava inšpekcie práce zaznamenala celkovo 116 právoplatných pokút, pričom možno skonštatovať pokles ich počtu v porovnaní s rovnakým obdobím roku 2010, avšak ich celková suma je výrazne vyššia. Uvedené možno vysvetliť realizáciou oprávnenia inšpektorátov práce použiť správnu úvahu pri určovaní výšky sankcie v rámci zákonom stanoveného rozmedzia. Keďže jednou zo skutočností, na ktorú pri uplatňovaní správnej úvahy inšpektorát práce prihliada je v oblasti nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania počet nelegálne zamestnaných osôb, možno spomínanú skutočnosť vysvetliť väčším počtom kontrolovaných subjektov, u ktorých bol zistený väčší

počet nelegálne zamestnávaných osôb. Bližšie informácie o porovnaní základných údajov za obdobie II. polroka 2011 s rovnakým obdobím v roku 2010 sú uvedené v tabuľke č. 2 prílohy.

Najvyšší výskyt kontrol dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bol v II. polroku 2011 zaznamenaný v zamestnávateľských subjektoch s počtom zamestnancov 10 až 49. V uvedených subjektoch bolo skontrolovaných 5 249 osôb (čo predstavuje 29 % z celkového počtu skontrolovaných osôb), z toho 3 324 u spoločností s ručením obmedzeným a 871 u zamestnávateľov - fyzických osôb. V rámci členenia podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností (ŠKEČ) bolo v tomto segmente zamestnávateľských subjektov skontrolovaných najviac osôb v odvetví veľkoobchodu a maloobchodu (1 180 osôb), priemyselnej výroby (1 081 osôb), stavebníctva (552 osôb) a ubytovacích a stravovacích služieb (531 osôb). Prehľad o počte skontrolovaných osôb v rámci kontrol dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania v kontrolovaných subjektoch rozčlenených podľa počtu zamestnancov, resp. podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností poskytujú tabuľky č. 3 a 4 prílohy.

Čo sa týka početnosti výskytu prípadov porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania, najvyššia bola u skupiny zamestnávateľských subjektov s počtom zamestnancov 1 až 9 - celkovo išlo o 218 osôb (61 % spomedzi všetkých zistených nelegálne pracujúcich osôb). V rámci členenia podľa právnej formy bolo z tohto celkového počtu v tejto skupine zamestnávateľských subjektov 112 osôb nelegálne zamestnaných u zamestnávateľov - fyzických osôb a 101 v spoločnostiach s ručením obmedzeným, pričom najviac nelegálne zamestnaných osôb bolo zistených v odvetví stavebníctva (52 osôb), za ktorým tesne nasleduje dvojica odvetví s takmer rovnakým výskytom nelegálneho zamestnávania - ubytovacie a stravovacie služby (47 osôb), veľkoobchod a maloobchod (41 osôb) a priemyselná výroba (24 osôb). Výskyt nelegálne pracujúcich osôb u zamestnávateľských subjektov, ktorí porušili zákaz ich nelegálneho zamestnávania v jednotlivých odvetviach hospodárstva a v jednotlivých podnikoch v členení podľa počtu zamestnancov je predmetom tabuliek č. 5 a 6 prílohy.

Prehľad jednotlivých druhov porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania poskytuje tabuľka č. 7 prílohy. Podľa údajov v nej uvedených ich najväčší počet spočíval v tom, že si zamestnávatelia nespĺnili oznamovaciu povinnosť voči Sociálnej poisťovni – 242 prípadov (z toho 82 žien, 3 mladiství, 18 cudzincov). Zamestnávanie bez uzatvoreného pracovnoprávneho vzťahu bolo zistené v 107 prípadoch (z toho 50 žien, 6 mladistvých a 1 cudzinec).

V rámci kategórie mladistvých zamestnancov došlo v II. polroku 2011 k miernemu poklesu zistených prípadov ich nelegálneho zamestnávania na 9 prípadov v porovnaní s II. polrokom 2010, kedy boli zistených 11 takýchto prípadov. Tieto prípady nelegálne zamestnávaných mladistvých boli zistené rovnomerne v Banskobystrickom, Žilinskom, Prešovskom a Košickom kraji (po 2), jeden prípad bol zaznamenaný v Trenčianskom kraji. Čo sa týka právnej formy, v 6 prípadoch mladistvých nelegálne zamestnávali spoločnosti s ručením obmedzeným a v 2 prípadoch zamestnávatelia - fyzické osoby. Porušenia sa vyskytovali najviac v odvetví ostatného maloobchodu (2). Pri zistení nelegálneho zamestnávania mladistvých sa postupovalo rovnako ako pri iných prípadoch nelegálneho zamestnávania, t.j. inšpektoráty práce využívali všetky kompetencie vyplývajúce zo zákona č. 125/2006 Z. z.

Orgány inšpekcie práce právoplatne uložili za porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania zistené v hodnotenom období celkovo 116 sankcií v sume 243 500,- €. Najčastejšie boli uložením pokút postihované zamestnávateľské subjekty s počtom zamestnancov 1 až 9, stalo sa tak v 75 prípadoch. Uvedený fakt priamo súvisí s najvyššou mierou výskytu porušení zákona č. 82/2005 Z. z. u tejto skupiny zamestnávateľov. V tejto

kategórii zamestnávateľských subjektov bola v 50 prípadoch právoplatne uložená pokuta zamestnávateľom – fyzickým osobám v celkovej sume 104 000,- € a v 23 prípadoch spoločnostiam s ručením obmedzeným v celkovej sume 50 000,- €. Na základe analýzy právoplatne uložených postihov uvedenému segmentu zamestnávateľských subjektov z hľadiska odvetví hospodárstva možno uviesť, že najviac postihov bolo uložených v odvetviach veľkoobchodu a maloobchodu – 21 postihov v celkovej sume 45 000,- €, nasledujú odvetvia ubytovacích a stravovacích služieb - 14 postihov v celkovej sume 29 000,- € a stavebníctva – 14 postihov v celkovej sume 30 000,- €. Prehľadné údaje o výške právoplatných pokút uložených kontrolovaným subjektom, u ktorých boli zistené porušenia právnych predpisov v oblasti nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania možno nájsť v tabuľkách č. 8 a 9 prílohy.

V súlade s ustanovením § 5a ods. 1 zákona č. 82/2005 Z. z. Národný inšpektorát práce identifikoval ako rizikové odvetvia ekonomických činností z hľadiska možného výskytu porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania podľa § 2 ods. 5 zákona č. 82/2005 Z. z., teda zamestnávania štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa zdržiava na území Slovenskej republiky v rozpore s osobitným predpisom a vykonáva závislú prácu odvetvia veľkoobchodu a maloobchodu, ubytovacích a stravovacích služieb a priemyselnej výroby. Pri tejto identifikácii vychádzal Národný inšpektorát práce zo skúseností vyplývajúcich z výsledkov inšpekčnej činnosti za predchádzajúce obdobia, keď práve v spomínaných oblastiach bol zaznamenaný najvyšší výskyt porušení zákazu nelegálneho zamestnávania vo vzťahu k štátnym príslušníkom tretích krajín.

IV. Kontrolná činnosť a zistenia Ústredia práce a úradov práce

Kontrolná činnosť Ústredia práce a úradov práce zameraná na vyhľadávanie a potieranie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bola od 01.07.2011 do 31.12.2011 vykonávaná v rámci:

- zamerania kontrolnej činnosti na II. polrok 2011,
- šetrenia písomných podnetov fyzických a právnických osôb,
- šetrenia podnetov zaznamenaných z bezplatnej telefonickej linky zriadenej na Ústredí práce,
- rozhodnutia generálneho riaditeľa ústredia práce, resp. riaditeľov úradov práce,
- akcie „Očista“ vyhlásenej Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

V II. polroku 2011 bolo zamestnancami oddelení kontroly úradov práce vykonaných celkom 1 700 kontrol, zameraných na dodržiavanie ustanovení zákona č. 82/2005 Z. z., pričom bolo skontrolovaných celkom 4 093 osôb. Celkom bolo zistených 49 zamestnávateľských subjektov, ktoré zamestnávali nelegálne 77 osôb.

V II. polroku 2010 bolo vykonaných celkom 2 074 kontrolných akcií, skontrolovaných celkom 5 286 osôb, pričom bolo zistených 88 zamestnávateľských subjektov, ktorí nelegálne zamestnávali 211 osôb.

V II. polroku 2011 sa od 13.12.2011 začala mimoriadna kontrolná akcia „Očista“, jednou z priorit ktorej bolo zvýšenie počtu kontrol dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.

Na základe uvedeného prehľadu je možné konštatovať, že v porovnávaných druhých polrokoch 2010 a 2011 sa v roku 2011 znížili všetky sledované ukazovatele. Na túto

skutočnosť mala vplyv najmä novela zákona č. 82/2005 Z. z., podľa ktorej sa za nelegálne zamestnávanie považuje, okrem iného, iba ak nebola fyzická osoba prihlásená do registra poistencov Sociálnej poisťovne do začiatku výkonu kontroly (podľa predchádzajúceho právneho stavu boli prípady neprihlásenia fyzickej osoby do registra poistencov Sociálnej poisťovne porušením zákazu nelegálneho zamestnávania aj vtedy, keď v čase výkonu už fyzická osoba prihlásená síce bola, ale bola prihlásená neskoro).

Čo sa týka počtu kontrol, v II. polroku 2011 bol vykonaný porovnateľný počet s I. polrokom 2011 (1 676 kontrol). Vplyv akcie „Očista“ sa neprejavil v podstatnej miere, pretože väčšina v jej rámci začatých kontrol nebola ku dňu 31.12.2011 ukončená.

Z celkového počtu 1 700 skontrolovaných zamestnávateľských subjektov v období od júla do decembra 2011 bolo zistených 49 zamestnávateľov, ktorí zamestnávali nelegálne, čo predstavuje 2,9 %.

Z celkového počtu 4 093 skontrolovaných osôb bolo nelegálne zamestnávaných 77 osôb, čo predstavuje 1,9 %.

Prehľad úradov práce, ktoré zistili najvyšší počet zamestnávateľov, ktorí zamestnávali nelegálne:

Úrad	počet zistených zamestnávateľov
Košice	5
Zvolen	5
Levice	4
Poprad	4
Žilina	4

Prehľad úradov práce, ktoré zistili najvyšší počet nelegálne zamestnávaných osôb celkom:

Úrad	počet nelegálne zamestnávaných osôb
Stropkov	8
Levice	7
Košice	6
Poprad	6
Zvolen	5
Žilina	5

Prehľad o počte zistených zamestnávateľov, ktorí porušili zákaz nelegálneho zamestnávania a o počte nelegálne zamestnaných osôb v členení podľa regiónov sa nachádza v tabuľkách č. 11 a 12 prílohy. Prehľad o štruktúre odhalených nelegálne zamestnávaných osôb s porovnaním II. polroka 2011 a II. polroka 2010 sa nachádza v tabuľke č. 10 prílohy.

Kontrolóri úradov práce v II. polroku 2011 vykonali celkom 40 kontrol u zamestnávateľov, ktorí zamestnávali aj štátnych príslušníkov tretích krajín, z toho bolo zistených 6 zamestnávateľov, ktorí nelegálne zamestnávali 8 štátnych príslušníkov tretích krajín.

Kontrolóri úradov práce v tomto období skontrolovali 71 štátnych príslušníkov tretích krajín, z toho bolo najviac občanov Vietnamu (34), Číny (15), Kórei (8), a Ukrajiny (5). Z celkového počtu zistených nelegálne zamestnávaných osôb bolo zistené nelegálne zamestnávanie 8 štátnych príslušníkov tretích krajín. Z tohto počtu bolo 5 osôb z Kórei, 2 osoby z Vietnamu a jedna z Ukrajiny.

Prehľad o zistených cudzincoch, ich štátnej príslušnosti a výskyte ich nelegálneho zamestnávania v jednotlivých odvetviach hospodárstva je uvedený v tabuľke č. 13a prílohy.

Z celkového počtu zistených nelegálne zamestnávaných osôb bolo nelegálne zamestnávaných 31 uchádzačov o zamestnanie, medzi nimi 6 uchádzačov o zamestnanie poberaajúcich sociálne dávky. Na základe uvedených zistení bolo podaných 21 návrhov na vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie vzhľadom na ustanovenie § 6 ods. 2 písm. d) zákona č. 5/2004 Z. z., podľa ktorého uchádzačom o zamestnanie je aj občan, ktorý vykonáva zárobkovú činnosť za ktorú mzda alebo odmena nepresahuje 65 % zo sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu. Zistení poberateľa sociálnych dávok boli oznámení odboru sociálnych vecí príslušného úradu práce za účelom preverenia trvania nároku na sociálnu dávku.

Vykonané kontroly smerovali do nasledovných odvetví:

	počet
trhoviská a maloobchod	848
reštauračné a pohostinské služby	283
ostatné služby	282
stavebníctvo	160
iné	41
priemyselná výroba	37
drevospracujúci priemysel (lesné hospodárstvo)	30
poľnohospodárstvo	19
Celkom	1 700

Z celkového počtu zistených prípadov nelegálneho zamestnávania bol percentuálny podiel ich výskytu v jednotlivých odvetviach hospodárstva nasledovný:

reštauračné a pohostinské služby	35,8 %
trhoviská a maloobchod	30,2 %
stavebníctvo	11,3 %
poľnohospodárstvo	7,5 %
drevospracujúci priemysel (lesné hospodárstvo)	5,7 %
ostatné služby	5,7 %
priemyselná výroba	3,8 %

Úrady práce na základe kontrolných zistení vydali v zmysle ustanovenia § 68a zákona č. 5/2004 Z. z. a v zmysle ustanovenia § 7 zákona č. 82/2005 Z. z. za obdobie II. polroka 2011 celkom 47 rozhodnutí o uložení pokuty v celkovej výške 95 220,- €. Prehľad o ich štruktúre poskytuje tabuľka č. 14 prílohy.

Poriadková pokuta v sledovanom období uložená nebola.

Spomedzi pokút uložených v zmysle ustanovenia § 68a zákona č. 5/2004 Z. z. (správne delikty) uložil najvyššiu vo výške 8 000,- € Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Banská Bystrica za nelegálne zamestnávanie 2 osôb v maloobchode. Rozhodnutie o uložení pokuty nadobudlo právoplatnosť a pokuta je vymáhaná v exekučnom konaní.

Väčšina pokút bola uložená na dolnej hranici - vo výške 2 000,- €.

Úrady práce v II. polroku 2011 vykonali nižší počet kontrolných akcií ako za rovnaké obdobie roku 2010.

Z celkového počtu 46 úradov práce až 22 úradov práce nezistilo v priebehu II. polroka 2011 nelegálnu prácu ani nelegálne zamestnávanie. Hodnotené obdobie ovplyvnila novela zákona č. 82/2005 Z. z., ktorá zmenila charakteristiku porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania spočívajúceho v nesplnení si oznamovacej povinnosti do registra poistencov Sociálnej poisťovne. Podľa právneho stavu po novele je nesplnenie si tejto povinnosti porušením zákona č. 82/2005 Z. z., iba vtedy ak povinnosť nie je splnená v čase výkonu kontroly. Porušením tak už viac nie sú prípady, ak v čase výkonu kontroly oznamovacia povinnosť splnená je, hoci bola splnená po termíne stanovenom zákonom č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Uvedená skutočnosť sa prejavuje a bude prejavovať v nižšom počte zistení nelegálneho zamestnávania.

Kontrolóri pri výkone kontrolných akcií kladne hodnotia spoluprácu s Policajným zborom a s cudzineckou políciou.

Oblasť výkonu kontroly, zameranej na odhaľovanie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, zostáva, najmä v súvislosti so schválenou novelou zákona č. 82/2005 Z. z., pre Ústredie práce a samozrejme aj pre úrady práce, jednou z dôležitých oblastí kontrolnej činnosti.

Kontrolná činnosť a výsledky kontroly iných orgánov

V. Ministerstvo financií SR – Finančné riaditeľstvo

Daňové orgány nie sú v zmysle zákona č. 82/2005 Z. z. oprávnené vykonávať kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Daňové orgány priebežne v rámci výkonu správy daní v zmysle zákona č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v systéme územných finančných orgánov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o správe daní“) vykonávajú činnosti, pri ktorých získavajú rôzne informácie dôležité pre správne vyrubenie dane. Na účely správneho vyrubovania dane z príjmov zo závislej činnosti, resp. na účely vyhľadávania daňových subjektov, ktoré si nesplnili voči daňovým orgánom registračnú a oznamovaciu povinnosť, daňové orgány pri svojej činnosti prihliadajú aj na skutočnosti súvisiace s možným výskytom nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce. V prípade, že zistia skutočnosti, ktoré poukazujú na porušovanie právnych predpisov v oblasti pracovného a sociálneho práva, informovali, s prihliadnutím na ustanovenie § 23 – Daňové tajomstvo zákona o správe daní, príslušné orgány o zistených skutočnostiach.

V priebehu druhého polroka 2011 bolo vykonaných celkom 547 zisťovaní, pri ktorých sa daňové orgány zamerali aj na odhaľovanie nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce. Tieto zisťovania boli vykonané najčastejšie formou miestnych zisťovaní v zmysle § 14 zákona o správe daní v miestach predaja tovaru, poskytovania služieb, vykonávania prác a pod., ale tiež v rámci vykonávaných daňových kontrol v zmysle § 15 zákona o správe daní alebo v rámci vyhľadávacej činnosti v zmysle § 34 zákona o správe daní účinného do 31.12.2011. Od 1.1.2012 postupujú orgány štátnej správy v oblasti daní a poplatkov podľa zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zisťovania boli vykonané daňovými orgánmi v prevažnej miere samostatne. V rámci spoločných kontrolných akcií s inými orgánmi štátnej

správy daňové orgány spolupracovali so zástupcami úradov práce, inšpektorátov práce a políciou.

Výkon 547 zisťovaní viedol v dvoch prípadoch k odhaleniu skutočností, ktoré poukazovali na porušenie platných právnych predpisov v oblasti pracovného a sociálneho práva, pričom boli daňovými úradmi zistené prípady, keď daňové subjekty zamestnávali fyzické osoby bez uzatvoreného pracovnoprávneho alebo obdobného vzťahu, pričom si daňové subjekty nesplnili registračné a oznamovacie povinnosti súvisiace so zamestnávaním. Podľa povahy zistených skutočností, boli tieto za účelom ďalšieho konania oznámené príslušnému orgánu štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti.

VI. Ministerstvo vnútra SR - Prezídium policajného zboru

Rezort Ministerstva vnútra SR – Prezídium policajného zboru zrealizovalo v priebehu II. polroka 2011 celkovo 1 822 kontrol, v rámci ktorých bolo zistených 50 nelegálne pracujúcich osôb v 20 subjektoch, ktoré porušili zákaz nelegálneho zamestnávania. Za zistené nedostatky bolo uložených 8 postihov v sume 11 020,- €. Prehľad kontrol a ich výsledky sú uvedené v tabuľke č. 15 prílohy.

VII. Závery

Na základe porovnania rozsahu aktivít kontrolných orgánov, ktoré sa priamo podieľajú na kontrolách dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania za obdobia II. polroka 2011 a II. polroka 2010 možno skonštatovať, že v II. polroku 2011 došlo k nárastu počtu vykonaných kontrol.

Inšpektoráty práce zrealizovali v období II. polroka 2011 viac kontrol, v rámci ktorých bolo skontrolovaných viac osôb. Napriek zvýšenej miere snahy bolo odhalených menej prípadov nelegálne zamestnávanych osôb. Aj keď počet právoplatne uložených pokút klesol, ich celková suma sa v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka zvýšila o viac ako 80%. Spomínaný nárast celkového úhrnu postihov možno pripísať realizácii práva na správnu úvahu pri rozhodovaní o výške uloženej pokuty v rámci zákonom stanoveného rozmedzia, pričom vo väčšine prípadov sa inšpektoráty práce priklonili k sankciám vo vyššej hranici rozmedzia.

Kontrola dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania ostáva aj naďalej jednou z priorit v rámci činnosti kontrolných orgánov.

Orgány inšpekcie práce zameriavajú svoje snahy v oblasti kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania na tie oblasti hospodárstva, kde podľa skúseností z predchádzajúcej inšpekčnej činnosti a jej výsledkov dochádza k najvyššej miere výskytu porušení právnych predpisov. Takýmto spôsobom, prihliadajúc pritom aj na sezónnu potrebu niektorých druhov prác, menia charakter výkonu inšpekcie práce na cielený, s vyššou mierou efektivity.

Naďalej sa kladie dôraz aj na preventívny rozmer inšpekcie práce, čo sa prejavuje organizovaním prednášok, ktoré zabezpečujú inšpektoráty práce a ktorých cieľovou skupinou sú jednak podnikateľské subjekty, ale aj evidovaní uchádzači o zamestnanie. Ako už bolo spomenuté, Národný inšpektorát práce v septembri 2011 vydal informačný materiál so základnými informáciami o právnej úprave, druhoch nelegálneho zamestnávania,

povinnostiach zamestnávateľa a následkoch porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania. Tento informačný materiál určený podnikateľským subjektom sa distribuuje prostredníctvom inšpektorátov práce.